

Bijlage 1. Verwerking reacties - Consultatieronde Energievisie Zeeland - Zeeuwse Colleges van B en W

NB: Vanwege de bestuurlijke aard van de consultatie zijn antwoorden op technische vragen niet opgenomen in bijgaande tabel. Desgewenst kan hierover separaat ambtelijk contact worden gezocht.

Afzender	Aandachtspunt	Verwerking
Tholen	De concept Energievisie Zeeland voorziet duidelijk in een behoefte om verder vooruit te kijken t.a.v. de ontwikkeling van de energie infrastructuur in Zeeland. Door de energietransitie komen er verschillende grote opgaven op ons af: (1) de verdere elektrificatie bij woningen, bedrijven en industrie, (2) de ontwikkeling van warmtenetten en (3) de inzet van groene waterstof, andere energiebronnen en energiedragers. Een duidelijke visie op de te ontwikkelen benodigde energie infrastructuur is hierdoor essentieel omdat het energiesysteem complexer gaat worden en een integrale afstemming vraagt. Iets wat voorheen minder logisch leek en waardoor we momenteel met problemen rondom netcongestie te maken hebben. Er is dus een duidelijke meerwaarde van de Energievisie naast o.a. de Regionale Energiestrategie 2.0 (RES 2.0) en de Cluster Energiestrategie Schelde Delta regio 3.0 (CES 3.0).	Ter kennisgeving aangenomen
Tholen	De afgelopen jaren hebben wij met elkaar in Zeeland doelstellingen opgesteld over de energietransitie, bijvoorbeeld in de Zeeuwse RES. In 2050 willen wij als provincie CO2 neutraal zijn. Deze doelstellingen werken uiteraard door in onze energie-infrastructuur. Als gemeenten zijn wij dan ook blij dat de Provincie Zeeland het voortouw heeft genomen om nu een visie op te stellen die specifiek hierover gaat. De Energievisie maakt over verschillende energiedragers (zoals elektriciteit en waterstof) en sectoren (zoals de gebouwde omgeving), keuzes die meer richting moeten geven aan de toekomstige Zeeuwse energie-infrastructuur. Dit is hard nodig; steeds vaker bepaalt onze huidige energie-infrastructuur het tempo en de voortgang van de energietransitie en ontwikkelingen zoals de aanleg van nieuwe wijken en bedrijventerreinen. Te lang is in Nederland dit onderwerp vooruitgeschoven, met netcongestie als gevolg. Hierdoor kunnen bedrijven niet verduurzamen en worden projecten niet gerealiseerd. Het huidige energiesysteem is simpelweg niet ingericht op de toename in de energieopwekking en de vraag naar duurzame elektriciteit. Iedereen in de provincie zal daarom te maken gaan krijgen met de verbouwing van onze infrastructuur.	Ter kennisgeving aangenomen
Tholen	We kunnen ons goed vinden in de uitgangspunten van de concept Energievisie Zeeland - de set aan Zeeuwse vuistregels - die de basis vormen van de Energievisie. Waarin bijvoorbeeld staat dat we schaarse energiebronnen slim moeten benutten, we inzetten op energiebesparing, we zuinig moeten omgaan met de Zeeuwse leefomgeving en we ons inzetten om koppelkansen, systeemintegratie en -innovatie te onderzoeken en te benutten. Wij kunnen ons ook vinden in de bestuurlijke keuzes die in de Energievisie worden geagendeerd en dat die een doorwerking gaan krijgen in de verdere beleidslijnen. Zoals bijvoorbeeld voor de gebouwde omgeving, waar we eerst met elkaar naar collectieve oplossingen zoeken, in plaats van individuele all-electric oplossingen toe te passen, die een hogere belasting op het elektriciteitsnetwerk hebben.	Ter kennisgeving aangenomen

Tholen	We denken dat het belangrijk is om het transport van energie, of dit elektriciteit, waterstof of warmte of een andere energiedrager is, zo kort mogelijk te houden en goed af te stemmen op de eindgebruikers. Schaarse energiebronnen, zoals groen gas, moeten we alleen daar inzetten waar dit ook echt niet anders kan, bijvoorbeeld in oude stadskernen. Dit geldt ook voor groene waterstof – alleen daar inzetten waar elektrificatie geen oplossing biedt – omdat de productie van waterstof zeer energie inefficiënt is en een grote impact heeft op de omliggende omgeving. De energietransitie verandert al veel in ons landschap en heeft effect op onze leefomgeving. Het belang van ruimtelijke kwaliteit bij nieuwe energienetwerken dient daarom ook nadrukkelijk te worden meegewogen en opgenomen te worden in de Zeeuwse Energievisie. We moeten goed nadenken over wat waar komt en op welke wijze we dit in ons landschap inpassen. Ook zijn er veel technische oplossingen voorhanden die kunnen bijdragen aan het oplossen van bijvoorbeeld netcongestie. Dat moeten we nog veel meer inzetten en ontwikkelen. Alles start eigenlijk met het besparen van energie. Dat wat je niet nodig hebt, hoeft je ook niet op te wekken. Dit zorgt voor fors minder druk op ons energiesysteem. En, dit kunnen we inderdaad niet alleen. Het is essentieel dat we in goede samenwerking, communicatie & participatie keuzes maken.	Ter kennisgeving aangenomen
Tholen	Grote industriële gebruikers hebben een grote impact op de Zeeuwse energievraag. In de CES 3.0 worden hier door de provincie, de Rijksoverheid en de industrie keuzes in gemaakt. De gemeenten zijn niet betrokken geweest bij de totstandkoming van de CES 3.0 en uiteindelijk ook niet geïnformeerd over de CES 3.0. De energievraag vanuit de industrie in Zeeland is ca. 5x groter dan de energievraag uit alle andere sectoren bij elkaar. Hetzelfde geldt ook voor de vraag naar waterstof en transportvermogen. De industrie en de andere sectoren maken gebruik van dezelfde infrastructuur en opwekcapaciteit. Daarnaast heeft de energievraag vanuit de industrie ook impact op dezelfde ruimtelijke puzzel die ook met de andere sectoren moet worden gelegd. De industrie en de andere sectoren kunnen hierdoor niet los van elkaar worden gezien. De industrie wordt nu niet of heel beperkt meegenomen in de Zeeuwse Energievisie. Bepaalde elementen uit de CES 3.0 worden wel benoemd, maar er vindt geen verdere uitwerking plaats in de scenario's in de Zeeuwse Energievisie. De Zeeuwse energie infrastructuur moet in samenhang worden bekeken. Met de keuzes die door de provincie, het Rijk en de industrie zijn gemaakt in de CES 3.0 wordt prioriteit gegeven aan de industrie en wordt het Zeeuwse (en daarmee het Thoolse) MKB op een tweede spoor gezet. Het is nu al zo dat netcongestie op het hoogspanningsnet met name veroorzaakt wordt door de vraag naar transportcapaciteit voor de industrie. Dit heeft gigantische gevolgen voor het MKB. Dit effect moet glashelder zijn voor alle betrokkenen. De keuzes die in de Zeeuwse Energievisie worden gemaakt of bestuurlijk worden voorgelegd moeten over het totale energiesysteem gaan. Deze keuzes uit de CES 3.0 vragen om een groot maatschappelijk, politiek en bestuurlijk draagvlak.	Geadresseerd in de brief
Tholen	Er spelen grote nationale energieprojecten zoals kernenergie en de aanlanding van wind op zee. Hoewel deze projecten wel effect hebben op ons provinciale energiesysteem worden deze projecten buiten de Energievisie Zeeland gehouden.	Geadresseerd in de brief

Tholen	Tot slot vraagt het energiesysteem van de toekomst om een integrale en interdisciplinaire afweging. Het eenvoudige systeem van het verleden, met een centrale opwek en distributie naar afnemers, moet worden omgevormd naar een systeem met centrale & decentrale opwek, meerdere energiebronnen en een distributiesysteem waarin zowel invoeding als afname kan plaatsvinden. Dit is een ingewikkelde puzzel die om meer fysieke ruimte vraagt en het raakt meerdere disciplines zoals de woningbouw, inrichting van bedrijventerreinen, mobiliteit en natuur. Het lijkt ons lastig voor GS en PS om besluiten te nemen waar de ruimtelijke impact nog niet goed in kaart is gebracht.	Geadresseerd in de brief
Tholen	Bij het opstellen van de concept Zeeuwse Energievisie werd voor al deze drie punten verwezen naar de NOVEX en de Ruimtelijke Arrangementen. We vragen ons af of niet al een groot gedeelte van de (politiek bestuurlijke) keuzes, bijvoorbeeld t.a.v. de CES 3.0 en de nationale energieprojecten, niet al op andere tafels zijn of worden genomen en voorwaardelijk worden gemaakt ten aanzien van andere (ruimtelijke) keuzes die nog te maken zijn.	Geadresseerd in de brief
Tholen	We zien de uiteindelijke Zeeuwse Energievisie als een uitgangspunt voor het Zeeuwse energiesysteem van de toekomst mits de bovengenoemde punten hierin worden verwerkt. Samen met netbeheerders, bedrijven, inwoners, ngo's en overheden ontwikkelen we zo een toekomstbestendig energiesysteem. We zetten daarom in op een goede samenwerking voor de verbeterde uitwerking en uitvoering van de Zeeuwse Energievisie.	Ter kennisgeving aangenomen
Tholen	Industrie / scheepvaart vallen buiten deze visie. Aansluiting, op de hoogte blijven Zeeuwse Energievisie met plannen CES.	Geadresseerd in de brief
Tholen	Internationale component Zeeland – Vlaanderen. Ook infrastructuur voor afvoer van energie bij overschot in Zeeland van belang.	Onderdeel van PMIEK
Tholen	Gemeente consulteren, PS vaststellen. In welke vorm krijgt PS de input van gemeenten mee, kunnen ze dit nog laten meewegen in besluitvorming?	Geadresseerd in de brief
Tholen	In Zeeuwse Vuistregels valt te lezen: “geografisch zo dicht mogelijk bij elkaar”, “zuinig omgaan met ruimte”. Hoort hier niet ook het expliciet noemen inpassing landschap, aansluiten bij bestaande infrastructuur? Met respect voor kwaliteit leefomgeving?	Aangepast in de Energievisie
Tholen	Verhouding aandeel CES en dat dit buiten deze visie valt is enorm. Zie cirkeldiagrammen. Hoe blijven we zicht houden als gemeente en PS op de bevindingen, besluiten die de CES aangaan en de onderlinge afstemming met de CES als 2 gelijkwaardige “trajecten”. Of zijn de trajecten niet gelijkwaardig maar hiërarchisch t.o.v. elkaar? Of geheel los van elkaar?	Geadresseerd in de brief
Tholen	Dalende energievraag door innovaties en besparing: richting 2050 forse daling energieverbruik echter sterke groei elektriciteitsvraag. Belangrijke prognose die in hele Zeeuwse Energievisie centraal moet staan.	Ter kennisgeving aangenomen

Tholen	“Flexibiliteit middels vraagsturing”. Expliciet aandacht voor juridische context die vernieuwde contracten mogelijk maakt en toepassen slimme software ontwikkelen ter bevordering van bidirectionele levering zou hier passen.	Is onderdeel van Energievisie
Tholen	Hoogspanningsstation op kaart. Op de kaart lijkt wel een nieuw hoogspanningsstation bij Lepelstraat te zijn aangegeven en niet een nieuw hoogspanningsstation op Tholen?	Deze staat op de kaart in de Energievisie
Tholen	Nieuw 150 kV hoogspanningsstation omgeving Rilland nog niet meegenomen in investeringsplan TenneT. Is het nog te bouwen hoogspanningsstation in de omgeving Rilland naast huidige hoogspanningsstation gelegen?	Is onderdeel van PMIEK
Tholen	Juridische component, wetgeving. Ook hier zou expliciet aandacht voor juridische context die vernieuwde contracten mogelijk maakt en toepassen slimme software ontwikkelen ter bevordering van bidirectionele levering passen.	Is opgenomen hoofdstuk 5 van de Energievisie
Tholen	Bij onjuist gebruik kunnen batterijen de netcongestie verergeren. Speculatie middels batterijen kan worden tegengaan door slimme software (EMS) en wetgeving, zou hier passen te noemen als concrete maatregelen.	Is aangepast in de Energievisie
Tholen	Geothermie: geschikt in Tholen! Ligt hier een rol van de gemeente dit op de agenda te (blijven) zetten als relevante optie, hier in het visie document en in de RES?	Ja, dit kan een rol van de gemeente zijn
Tholen	In Reimerswaal is een aftakking op de waterstofbackbone mogelijk. De aftakking is bij Reimerswaal, maar niet alleen t.b.v. Reimerswaal maar ook Tholen? In hoeverre zou de aftakking doorlopen? Rol van onze gemeente om deze ontwikkeling goed in de gaten te houden en voor deze aftakking te pleiten.	Is onderdeel van PMIEK.
Tholen	In RES 2.0 wordt biomassa alleen nog voor volledigheid genoemd, maar is gezien nadelen geen serieuze optie meer. Hoe valt deze visie m.b.t. biomassa te vergelijken met de visie in de RES?	Biomassa is alleen in de vorm van groen gas opgenomen in de Energievisie.
Tholen	Onder kop wet – en regelgeving en beleid wordt nu pas expliciet juridische ondersteuning genoemd voor mogelijkheden voor bijvoorbeeld bidirectionele levering. Had wat meer ter sprake mogen komen door het document heen op relevante plaatsen. Aanpassen Elektriciteitswet bepleiten als oplossing netcongestie naast infrastructurele verbeteringen en energieopslagmogelijkheden.	Is ook onderdeel van Bijlage A – hoofdstuk Mobiliteit.
Tholen	Moet meer duidelijkheid komen over verduurzamingsroutes van landbouw en binnenvaart. Zeer relevant voor onze gemeente! Graag direct betrokken worden.	Is opgenomen in hoofdstuk 5.
Noord-Beveland	De afgelopen jaren hebben wij met elkaar in Zeeland doelstellingen gemaakt over de energietransitie, bijvoorbeeld in de Zeeuwse RES. In 2050 willen wij als provincie CO2 neutraal zijn. Deze doelstellingen werken uiteraard door in onze energie-infrastructuur. Als Bevelandse gemeenten zijn wij dan ook blij dat de Provincie Zeeland het voortouw heeft genomen om nu een visie op te stellen die specifiek hierover gaat. Een visie op de toekomstige Zeeuwse energie-infrastructuur is hard nodig; steeds vaker bepaalt de aanwezigheid van energie-infrastructuur het tempo en de voortgang van de energietransitie en maatschappelijke ontwikkelingen zoals de aanleg van nieuwe wijken en bedrijventerreinen. Te lang is in Nederland dit onderwerp vooruitgeschoven, met	Ter kennisgeving aangenomen

	netcongestie als gevolg. Hierdoor kunnen bedrijven niet verduurzamen en projecten niet worden gerealiseerd. Het huidige energiesysteem is gewoonweg niet ingericht op de toename in de energieopwekking en de vraag naar duurzame elektriciteit.	
Noord-Beveland	In de Bevelanden zijn wij het eens met de set aan Zeeuwse vuistregels die de basis vormen van de Energievisie. Waarin bijvoorbeeld staat dat we schaarse energiebronnen slim moeten benutten, we inzetten op energiebesparing, we zuinig moeten omgaan met de Zeeuwse leefomgeving en het onderzoeken en benutten van koppelkansen, systeemintegratie en -innovatie. Wij kunnen ons grotendeels vinden in de bestuurlijke keuzes die in de Energievisie worden geagendeerd en dat die een doorwerking gaan krijgen in de verdere beleidslijnen. Daarnaast is het mooi dat er een provinciaal beleid komt voor batterijopslag en dat er inzet is voor een waterstofaftakking in Kapelle en Reimerswaal. Wij hopen echter dat er ook voor groen gas een vervolgstap wordt gezet naar regionaal strategisch beleid. Drie punten zijn voor de Bevelandse gemeenten een punt van aandacht.	Ter kennisgeving aangenomen
Noord-Beveland	Ten eerste hoe we in de toekomst samenwerken op het gebied van de verduurzaming van de industrie. In deze Energievisie zijn de keuzes verwerkt die vanuit het Cluster Energiestrategie Zeeland/West-Brabant (CES 3.0) zijn aangedragen. Hoewel gemeenten in het proces van het CES 3.0 geen invloed hebben kunnen uitoefenen kunnen de projecten en keuzes wel consequenties hebben voor de gemeenten, voor ons grondgebied en voor onze inwoners. Wij roepen als Bevelandse gemeenten dan ook op om het gesprek over de consequenties van verduurzaming van de industrie voor de energie-infrastructuur zo integraal mogelijk te voeren. Gemeenten moeten hier een belangrijke stem in hebben. Wij vinden het als Bevelandse gemeenten belangrijk dat de keuzes over energie zo transparant mogelijk worden gemaakt en niet al van tevoren worden bepaald in eerdere trajecten waarbij de gemeenten niet zijn betrokken.	Geadresseerd in de brief
Noord-Beveland	Een tweede aandachtspunt is dat er grote nationale energieprojecten zoals kernenergie en de aanlanding van wind op zee aan de orde zijn. Hoewel deze projecten wel effect hebben op ons provinciale energiesysteem worden deze projecten vooralsnog buiten de voorliggende Energievisie gehouden.	Geadresseerd in de brief
Noord-Beveland	Een derde aandachtspunt gaat over deze interdisciplinariteit. Het ingewikkelde van energie-infrastructuur is dat het uiteindelijk een ruimtelijk vraagstuk is en dus meerdere disciplines raakt. Zoals de woningbouwopgave, mobiliteit, natuur en leefomgeving. Uiteindelijk is een integraal beeld nodig. De provincie heeft al aangegeven dat de afwegingen uit de Energievisie geïntegreerd worden in de NOVEX North Sea Port District en de Ruimtelijke Arrangementen. Bij een volgende Energievisie is het van belang om de effecten van infrastructurele ontwikkelingen op het Zeeuwse landschap gedetailleerder in kaart te brengen. Wellicht ook op het gebied van benodigde investeringen. Pas dan kunnen er bij de integrale afweging ruimtelijke keuzes worden gemaakt.	Geadresseerd in de brief
Noord-Beveland	Investeren in de infrastructuur maakt Zeeland klaar voor de toekomst. We kijken er als Bevelandse gemeenten naar uit om samen met de Provincie stappen te zetten en we vertrouwen op een goede samenwerking.	Ter kennisgeving aangenomen
Noord-Beveland	Vragen, Suggesties en reacties op de hoofdlijnen zoals gesteld in deze visie.	Suggesties voor vervolg

	1. Voor het mogelijk maken van veel van deze initiatieven welke in hoofdlijnen beschreven staan, zijn mogelijk ook wetswijzigingen nodig binnen provinciale bestemmingsplannen. Wordt er al actief gewerkt aan het identificeren van bestaande wetgeving welke deze initiatieven mogelijk in de weg liggen? 2. In de visie staat genoemd (pagina 17) dat er verwacht wordt dat de energievraag af zal nemen, echter volgens bronnen zal de energie vraag volgens het internationaal energie agentschap echter toenemen. In het licht van de woondeal van Hugo de Jonge, zal het aantal inwoners van Zeeland mogelijk toe gaan nemen, waarmee de energie vraag ook stijgt, is het dan realistisch om aan te nemen dat er minder energie gebruikt gaat worden? 3. De Raad van Noord-Beveland heeft zijn twijfels bij de prognose van warmtenetten, we lezen veel in de media over het mislukken van deze systemen omdat men liever geen huis bouwt wat afhankelijk is van een derde partij. Wat is de visie van de provincie hierop, en waarom zou het hier wel succesvol gaan worden? (pagina 35). 4. Voor de uitbreiding van het elektriciteitsnet wordt gesteld, 200 miljard nodig te zijn. In 2023 bedroeg het aandeel elektrische energie ongeveer 25 % van ons totale eindverbruik van energie. Dat zou dan in 2050, 100% moeten zijn, maar hoe we daar moeten komen wordt in deze visie niet echt genoemd, het zou deze visie sieren om ook uit te wijden over de huidige stand van de technologie, en welke nieuwe technologieën dit mogelijk gaan maken. Van welke technologieën verwacht de provincie dat ze echt tot de mainstream uitgroeien. 5. Aan vraag 4 verbonden: Maak een berekening vanuit de nationale energiebehoefte voor de komende decennia voor onze provincie en probeer daar een doordacht uitvoeringsprogramma aan te hangen, rekening houdend met diverse prioriteiten en wensen in onze provincie. Ambitie is er gelukkig voldoende, maar er moet ook tijd gemaakt worden voor de “hoe gaan we dit bereiken” vraag. 6. De complexiteit van een overgang van het huidige energie systeem naar een systeem gebaseerd op elektrische energie is duidelijk. Dit blijkt ook uit de vele programma's welke in de visie genoemd worden. Voorbeelden hiervan zijn MIEK, NOVEX, RES, NPE, PEH, CES, etc. De vraag van de Noord-Bevelandse raad is wordt het gesprek niet op teveel verschillende tafels gevoerd wat het geheel onnodig complex maakt? Hoeveel overlap zit er tussen deze programma's? 7. De mogelijke bouw van nieuwe kerncentrales wordt een aantal keren kort aangehaald. Echter zal dit aanpassingen vergen op het gebied van tijdelijke woningvoorzieningen en de invloed van de verkeersbewegingen op de infrastructuur. Wanneer het klopt dat dit een grote toename geeft van het aantal inwoners, hetzij tijdelijk en/of permanent, is dit volgens de raad een extra belasting van het leefmilieu en een aanslag op de energievoorziening. Dit zou zeker onderzocht kunnen worden.	
Noord-Beveland	Concreet technische vragen 1. Wat wordt verstaan onder een duurzaam gas?	Technische vragen

	2. Groen gas (met name methaan uit fermentatie/anaerobe vergisting) wordt genoemd als alternatief voor de energie voorziening van historische binnensteden (Pag 21), is er becijfert of er voldoende biomassa beschikbaar is om aan deze vraag te voldoen? 3. Er wordt ingezet op besparing in met name de glastuinbouw (welke oplossingen zijn hiervoor momenteel voorhanden? (pag 17). 4. Er wordt gesproken over het grootschalig neerzetten van grote batterijen om piekmomenten op te vangen, echter is hiervoor het mijnen van alkalimetalen momenteel noodzakelijk. Deze mijnactiviteiten zijn elders op de planeet erg milieuvriendelijk, mogelijk kunnen we inzetten op alternatieve technologieën. (pagina 27). misschien is een eerdere vraag, waar bestaan deze systeem batterijen uit en is er gekeken naar de milieu impact van deze batterijen? 5. Deze opslag, is het de bedoeling dat deze dan ook beschikbaar wordt gesteld voor inwoners? 6. De aanleg van mogelijke restwarmte vergt weliswaar geen elektra infrastructuur maar vergt wel infra voor vloeistoftransport (pag 38). – welke kostbaarder is dan elektra infrastructuur. 7. Wat wordt verstaan onder gerecyclede CO₂.	
Sluis	Inhoudelijk hebben we geen reactie op de stukken. Wel willen we twee aandachtspunten benoemen. Allereerst zien we de verdere uitwerking en doorwerking van de Energievisie op sectoren en het ruimtelijk domein met belangstelling tegemoet en vertrouwen erop dat u dit in goede afstemming met betrokkenen zal oppakken. Daarbij benadrukken we dat ook het PMIEK traject, met de diverse werksporen om zorgvuldige afstemming en communicatie blijft vragen en we hier aandacht voor vragen, zowel ambtelijk als bestuurlijk.	Suggestie voor vervolg
Sluis	Ten tweede, de energietransitie heeft in Zeeuws-Vlaanderen een grote impact. Heel specifiek met betrekking tot grensbeveiliging, rijksprojecten en de economische belangen van het gebied, zowel de industrie, het toerisme en de lokale ondernemers. Onderlinge samenwerking en belangenafweging is ons inziens essentieel bij de sectorale en ruimtelijke doorwerkingen.	Suggestie voor vervolg
Walcherse gemeenten	De concept Energievisie Zeeland voorziet duidelijk in een behoefte om verder vooruit te kijken t.a.v. de ontwikkeling van de energie infrastructuur in Zeeland. Door de energietransitie komen er verschillende grote opgaven op ons af: (1) de verdere elektrificatie bij woningen, bedrijven en industrie, (2) de ontwikkeling van warmtenetten en (3) de inzet van groene waterstof, andere energiebronnen en energiedragers. Een duidelijk visie op de te ontwikkelen benodigde energie infrastructuur is hierdoor essentieel omdat het energie systeem complexer gaat worden en een integrale afstemming vraagt. Iets wat voorheen minder logisch leek en waardoor we momenteel met problemen rondom netcongestie te maken hebben. Er is dus een duidelijke meerwaarde van de Energievisie naast o.a. de Regionale Energiestrategie 2.0 (RES 2.0) en de Cluster Energiestrategie Schelde Deltaregio 3.0 (CES 3.0)	Ter kennisgeving aangenomen

Walcherse gemeenten	We denken dat het belangrijk is om transport van energie, of dit nou elektriciteit, waterstof of warmte of een andere energiedrager is, zo kort mogelijk te houden en goed af te stemmen op de eindgebruikers. Schaarre energiebronnen, zoals groen gas, moeten we alleen daar inzetten waar dit ook echt niet anders kan, bijvoorbeeld in oude stadskernen en voor de industrie. Dit geldt ook voor groene waterstof – alleen daar inzetten waar elektrificatie geen oplossing biedt – omdat de productie van waterstof zeer energie inefficiënt is en een grote impact heeft op de omliggende omgeving. De energietransitie verandert al veel in ons landschap en heeft effect op onze leefomgeving. Het belang van ruimtelijke kwaliteit bij nieuwe energienetwerken dient daarom ook nadrukkelijk te worden meegewogen en opgenomen te worden in de Zeeuwse Energievisie. We moeten goed nadenken over wat er waar komt en op welke wijze we dit in ons landschap inpassen. We verwijzen hierbij naar de handreiking ‘Ergienetwerken; ruimtelijke vormgeven energietransitie’ van het Rijk vanuit het programma Mooi Nederland’. Er zijn veel technische oplossingen voorhanden die kunnen bijdragen aan het oplossen van bijvoorbeeld netcongestie. Dat moeten we nog veel meer inzetten en ontwikkelen en als Walcherse gemeenten willen we daarin met betrekking tot de kennisontwikkeling ook een belangrijke rol spelen. En alles start eigenlijk met het besparen van energie. Dat wat je niet nodig hebt, hoef je ook niet op te wekken. Dit zorgt voor fors minder druk op ons energiesysteem. En, dit kunnen e inderdaad niet alleen. Het is essentieel dat we in goede samenwerking, communicatie & participatie keuzes maken.	Ter kennisgeving aangenomen
Walcherse gemeenten	Grote industriële gebruikers hebben een grote impact op de Zeeuwse energievraag. In de CES 3.0 worden hier door de provincie, de Rijksoverheid en de industrie keuzes in gemaakt. De gemeenten zijn niet betrokken geweest bij de totstandkoming van de CES 3.0 en uiteindelijk ook niet geïnformeerd over de CES 3.0. De energievraag vanuit de industrie in Zeeland is vele malen groter, zo’n 200PJ, dan de energievraag uit alle andere sectoren bij elkaar, zo’n 41 PJ. Hetzelfde geldt ook voor de vraag naar waterstof en transportvermogen. De industrie en de andere sectoren maken gebruik van dezelfde infrastructuur en opwekcapaciteit. Daarnaast heeft de energievraag vanuit de industrie ook impact op dezelfde ruimtelijke puzzel die ook met de andere sectoren moet worden gelegd. De industrie en de andere sectoren kunnen hierdoor niet los van elkaar worden gezien. De industrie wordt nu niet of heel beperkt meegenomen in de Zeeuwse Energievisie. Bepaalde elementen uit de CES 3.0 worden wel benoemd, maar er vindt geen verdere uitwerking plaats in de scenario’s in de Zeeuwse Energievisie. De Walcherse gemeenten vinden dat de Zeeuwse energie infrastructuur in samenhang moet worden bekeken. Met de keuzes die door de provincie, het Rijk en de industrie zijn gemaakt in de CES 3.0 wordt prioriteit gegeven aan de industrie en wordt de Zeeuwse MKB op een tweede spoor gezet. Het is nu als zo dat netcongestie op het hoogspanningsnet met name veroorzaakt wordt door de vraag naar transportcapaciteit voor de industrie. Dit heeft gigantische gevolgen voor het Zeeuwse MKB. Dit effect moet glashelder zijn voor alle betrokkenen. De keuzes die in de Zeeuwse Energievisie worden gemaakt of bestuurlijk worden voorgelegd moeten over het totale energiesysteem gaan. Deze keuzes uit de CES 3.0 vragen om een root maatschappelijk, politiek en bestuurlijk draagvlak. Ondanks dat de gemeenten niet betrokken zijn geweest bij de CES 3.0 lijkt het ons niet meer dan logisch dat de keuzes uit de CES 3.0 wel worden verwerkt in de uitwerking van de scenario’s in de Zeeuwse Energievisie en dat deze keuzes bestuurlijk worden voorgelegd aan onder andere de Zeeuwse gemeenten.	Geadresseerd in de brief

	We vinden het daarom belangrijk dat gemeenten een belangrijke stem hebben in de integrale afwegingen die gemaakt moeten worden, bijvoorbeeld als het gaat om het wel of niet inzetten op de grootschalige productie en transport van waterstof (en waterstofdragers zoals ammoniak). Ten aanzien van de productie van en het transport van waterstof en waterstofdragers zouden we graag zien dat er meer ingegaan wordt op de gevolgen voor de omgevingsveiligheid en de risicocontouren die gehanteerd moeten gaan worden. Dit sluit aan bij de door het OZO verstuurde brief aan het ministerie van KGG van 6 februari 2025 – als reactie op de kabinetsvisie waterstofdragers – waarin eveneens aandacht wordt gevraagd voor omgevingsveiligheid. De inzet van de provincie Zeeland om de kabinetsvisie t.a.v. de ontwikkeling van waterstof te ondersteunen vraagt om een brede maatschappelijk discussie en een integrale afweging. Dit is naar ons inzicht op dit moment onvoldoende tot niet gebeurd. Transparante en openbare besluitvorming hierover is essentieel.	
Walcherse gemeenten	Deze integrale afweging tussen industrie, MKB, woningbouw, landbouw, natuur en de mate waarin wij vanuit Zeeland bijdragen aan (inter)nationale oplossingen in de energietransitie (bijvoorbeeld t.a.v. waterstof en kernenergie) zou ons inziens een van de te maken politieke keuzes moeten zijn en als zodanig benoemd moeten worden in de Zeeuwse Energievisie. Er is grote onzekerheid over de elektrificatie van de industrie. Er zijn, met uitzondering van Nobian, nog geen maatwerkafspraken gemaakt met de industrie en er is discussie over de levensvatbaarheid van sommige grote energieverbruikers. Dat betekent dat het nog onduidelijk is of de elektriciteit en waterstofvraag van de 6 CES-clusters realistisch is. Het Expertplatform Energiesysteem 2050 heeft aangegeven dat niet alle energie-intensieve industrie een toekomst heeft in Nederland omdat andere landen in Europa meer mogelijkheden hebben om tegen lage kosten duurzaam elektriciteit op te wekken dan wel waterstofdragers te produceren. Het planbureau voor de Leefomgeving is in een rapport van december 2024 kritisch over de haalbaarheid van de plannen: ‘Voor verschillende plannen, waaronder elektrolyse, ontbreekt een sluitende businesscase. De plannen voor elektrolyse voor de productie van groene waterstof tellen op tot in totaal 11 GW in 2030. Die hoeveelheid is onrealistisch door de afwezigheid van een sluitende business case.’ In de Energievisie moeten deze onzekerheden benoemd worden. Er moeten politieke keuzes gemaakt worden over de wijze waarop Zeeland om wil gaan met deze onzekerheden. Dit moet onderdeel worden van de politieke keuzes in de Zeeuwse Energievisie.	Geadresseerd in de brief
Walcherse gemeenten	Er spelen grote nationale energieprojecten zoals kernenergie en de aanlanding van wind op zee. Hoewel deze projecten wel effect hebben op ons provinciale energiesysteem worden deze projecten buiten de Energievisie Zeeland gehouden. Als Walcherse gemeenten willen we meepraten over deze nationale energieprojecten. We vinden het belangrijk dat deze grote nationale energieprojecten in de Energievisie worden meegenomen. Eventueel als scenario's omdat de komst van sommige nationale energieprojecten nog onzeker is. Hier speelt weer de roep om een integrale afweging en betrokkenheid in de regio. Hierbij willen we aansluiten bij de eerste adviezen van gebiedsverbinder Knops over het Rijk-Regiopakket kernenergie waarin hij adviseert om een integrale visie voor de regio te ontwikkelen en de initiatieven voor de energietransitie en de daaraan gekoppelde planning te synchroniseren. Hoewel de Zeeuwse Energievisie zich richt op het provinciale	Geadresseerd in de brief

	energiesysteem lijkt het ons evident dat het advies van dhr. Knops ter harte wordt genomen en dat als deze integrale visie voor de regio is ontwikkeld er een update volgt van de Zeeuwse Energievisie gebaseerd op de keuzes uit deze integrale visie.	
Walcherse gemeenten	Tot slot vraagt het energiesysteem van de toekomst om een integrale en interdisciplinaire afweging. Het eenvoudige systeem van het verleden, met een centrale opwek en distributie naar afnemers, moet worden omgevormd naar een systeem met centrale & decentrale opwek, meerdere energiebronnen en een distributiesysteem waarin zowel invoeding als afname kan plaatsvinden. Dit is een ingewikkelde puzzel die om meer fysieke ruimte vraagt en het raakt meerdere disciplines zoals de woningbouw, inrichting van bedrijventerreinen, mobiliteit en natuur. Het lijkt ons lastig voor GS en PS om besluiten te nemen waar de ruimtelijke impact nog niet goed in kaart is gebracht. Wij zouden graag zien dat bij de eerste versie van de Zeeuwse Energievisie aandacht besteed wordt aan de ruimtelijke impact van de keuzes die worden gemaakt of gemaakt moeten worden. We kunnen hiermee niet wachten op een volgende versie van de Energievisie. We verwijzen u nogmaals naar hetgeen wij over ruimtelijke kwaliteit in onze inleiding hebben opgemerkt. De impact van de keuzes in de Zeeuwse Energievisie moeten lokaal worden uitgelegd en de uitvoering moet lokaal plaatsvinden. Daarom is gemeentelijk draagvlak essentieel. Het is daarom evident dat een volgende Energievisie niet allen door de provincie wordt opgesteld en vastgesteld. Ook gemeenten moeten een rol krijgen bij het opstellen van de besluitvorming over de Zeeuwse Energievisie.	Geadresseerd in de brief
Walcherse gemeenten	Bij het opstellen van de concept Zeeuwse Energievisie werd voor al deze drie punten verwezen naar de NOVEX en de Ruimtelijke Arrangementen. We vragen ons af of niet al een groot gedeelte van de (politiek bestuurlijke) keuzes, bijvoorbeeld t.a.v. de CES 3.0 en de nationale energieprojecten, niet al op andere tafels zijn of worden genomen en voorwaardelijk worden gemaakt ten aanzien van andere (ruimtelijke) keuzes die nog te maken zijn. Ook vragen we ons af of het logisch is om niet al in een eerder stadium de impact van keuzes in kaart te brengen ten aanzien van andere beleidsterreinen zoals het landelijk gebied, kustverdeling/waterveiligheid en de identiteit van Zeeland, leefbaarheid en wonen. Een koppeling is noodzakelijk met omgevingsvisie van de verschillende gemeente, o/a/ de Omgevingsvisie Veere 2047, Middelburg 2050 en Vlissingen 2040. Wat willen we zijn als Zeeland? Hoe kan dat het beste geregeld worden oor rekening te houden met alle punten die hier boven genoemd zijn? We zullen keuzes moeten maken! Niet alles kan en niet alles kan overal. Er is grote behoefte om hier in gezamenlijkheid het gesprek over te voeren en standpunten over in te nemen.	Geadresseerd in de brief
Walcherse gemeenten	We zien de uiteindelijke Zeeuwse Energievisie als een uitgangspunt voor het Zeeuwse energiesysteem van de toekomst mits de bovengenoemde punten hierin worden verwerkt. Samen met netbeheerders, bedrijven, inwoners, ngo's en overheden ontwikkelen we zo een toekomstbestendig energiesysteem. We zetten daarom in op een goede samenwerking voor de verbeterde uitwerking en uitvoering van de Zeeuwse Energievisie.	Ter kennisgeving aangenomen

Reimerswaal	De afgelopen jaren hebben wij met elkaar in Zeeland doelstellingen opgesteld over de energietransitie, bijvoorbeeld in de Zeeuwse RES. In 2050 willen wij als provincie CO2 neutraal zijn. Deze doelstellingen werken uiteraard door in onze energie-infrastructuur. Als gemeenten zijn wij dan ook blij dat de Provincie Zeeland het voortouw heeft genomen om nu een visie op te stellen die specifiek hierover gaat. De Energievisie maakt over verschillende energiedragers (zoals elektriciteit en waterstof) en sectoren (zoals de gebouwde omgeving), keuzes die meer richting moeten geven aan de toekomstige Zeeuwse energie-infrastructuur. Dit is hard nodig; steeds vaker bepaalt onze huidige energie-infrastructuur het tempo en de voortgang van de energietransitie en ontwikkelingen zoals de aanleg van nieuwe wijken en bedrijventerreinen. Te lang is in Nederland dit onderwerp vooruitgeschoven, met netcongestie als gevolg. Hierdoor kunnen bedrijven niet verduurzamen en projecten niet worden gerealiseerd. Het huidige energiesysteem is gewoonweg niet ingericht op de toename in de energieopwekking en de vraag naar duurzame elektriciteit. Iedereen in de provincie zal daarom te maken gaan krijgen met de verbouwing van onze infrastructuur.	Ter kennisgeving aangenomen
Reimerswaal	In Zeeland pakken we de energietransitie samen op. Gemeenten, netbeheerders, het Rijk, de Provincie en bedrijven werken bijvoorbeeld in een proces als integraal programmeren intensief samen. Hierin bekijken we in een cyclisch proces, wat er nodig is om projecten in ons energiesysteem te laten landen. Energie-infrastructuur projecten die als eerste moeten worden gerealiseerd komen terecht in het PMIEK overzicht, wat tweejaarlijks wordt herijkt. Nu ligt er voor het eerst een Zeeuwse Energievisie.	Ter kennisgeving aangenomen
Reimerswaal	De gemeente Reimerswaal onderschrijft de set aan Zeeuwse vuistregels die de basis vormen van de Energievisie. Waarin bijvoorbeeld staat dat we schaarse energiebronnen slim moeten benutten, we inzetten op energiebesparing, we zuinig moeten omgaan met de Zeeuwse leefomgeving en we ons inzetten om koppelkansen, systeemintegratie en -innovatie te onderzoeken en te benutten. Wij kunnen ons ook vinden in de bestuurlijke keuzes die in de Energievisie worden geagendeerd en dat die een doorwerking gaan krijgen in de verdere beleidslijnen. Zoals bijvoorbeeld voor de gebouwde omgeving, waar we eerst met elkaar naar collectieve oplossingen zoeken, in plaats van individuele all-electric oplossingen toe te passen, die een hogere belasting op het elektriciteitsnetwerk hebben. Daarnaast is het wenselijk dat er een provinciaal beleid komt voor batterijopslag en dat er inzet is voor een waterstofaftakking in Kapelle en Reimerswaal. In de Energievisie wordt ook groen gas omschreven als duurzame warmtedrager, echter onduidelijk is op welke wijze hier invulling aan gaat worden gegeven. Wat wij u aanvullend nog willen meegeven is dat wij vinden dat er ook voor groen gas een vervolgstap zou moeten worden gezet naar regionaal strategisch beleid om gebruik en opwek van het gas goed op elkaar af te stemmen.	Suggesties voor vervolg

Reimerswaal	Ten eerste hoe we in de toekomst samenwerken op het gebied van de verduurzaming van de industrie. In deze Energievisie zijn de keuzes verwerkt die vanuit het Cluster Energiestrategie Zeeland/West-Brabant (CES 3.0) zijn aangedragen. Gemeenten hebben helaas in het proces van het CES 3.0 geen invloed kunnen uitoefenen. Dit betreuren wij, want de projecten en keuzes kunnen wel consequenties hebben voor de gemeenten, voor ons grondgebied en voor onze inwoners. Wij roepen als Bevelandse gemeenten de Provincie dan ook op om het gesprek over de consequenties van verduurzaming van de industrie voor de energie-infrastructuur zo integraal mogelijk te voeren. Gemeenten moeten hierin een belangrijke stem hebben. Wij vinden het als Bevelandse gemeenten belangrijk dat de keuzes over energie zo transparant mogelijk worden gemaakt en niet al van tevoren worden bepaald in eerdere trajecten waarbij de gemeenten niet of nauwelijks zijn betrokken.	Geadresseerd in de brief
Reimerswaal	Een tweede aandachtspunt is dat er grote nationale energieprojecten zoals kernenergie en de aanlanding van wind op zee aan de orde zijn. Hoewel deze projecten wel effect hebben op ons provinciale energiesysteem worden deze projecten vooralsnog buiten de voorliggende Energievisie gehouden.	Geadresseerd in de brief
Reimerswaal	Een derde aandachtspunt gaat over deze interdisciplinariteit. Het ingewikkelde van energie-infrastructuur is dat het uiteindelijk een ruimtelijk vraagstuk is en dus meerdere disciplines raakt. Zoals de woningbouwopgave, mobiliteit, natuur en leefomgeving. Uiteindelijk is een integraal beeld nodig. De Provincie heeft al aangegeven dat de afwegingen uit de Energievisie geïntegreerd worden in de NOVEX North Sea Port District en het Ruimtelijk Arrangement. Bij een volgende Energievisie is het van belang om de effecten van infrastructuur ontwikkelingen op het Zeeuwse landschap gedetailleerder in kaart te brengen. Wellicht ook op het gebied van benodigde investeringen. Pas dan kunnen er bij de integrale afweging ruimtelijke keuzes worden gemaakt.	Geadresseerd in de brief
Reimerswaal	Wil willen u ten aanzien van de bestuurlijke keuze 1 in de Energievisie een nadrukkelijk verzoek meegeven dat een eventuele nodige vernieuwing van het 150kV station in de omgeving Rilland zo veel mogelijk in lijn dient te zijn met onze structuurvisie 'De Groene Kamers van Rilland', zoals in juni 2022 door onze gemeenteraad vastgesteld. In het gebied ten oosten van Rilland komen vele opgaven samen en zijn we genooddaakt slim met de ruimte om te gaan. Naast dat het gebied een knooppunt vormt voor energie-, wegen- en waterinfrastructuur is er ook belangrijke natuur en heeft het gebied een agrarische functie en woongemeenschappen. Er liggen belangrijke kansen voor een duurzaam energielandschap. De structuurvisie is specifiek voor energieprojecten opgesteld en wordt uitgewerkt in samenwerking met al onze gebiedspartners. Conform deze structuurvisie dienen energieprojecten binnen dit gebied op een slimme wijze aangesloten te worden, zodanig dat vernieuwing van het station eigenlijk niet nodig is en koppelkansen kunnen worden benut. Dit sluit aan bij de Zeeuwse vuistregels die in uw Energievisie zijn opgenomen.	Onderdeel van PMIEK
Reimerswaal	Als tweede Reimerswaals aandachtspunt willen wij u meegeven dat er verschillende trajecten naast elkaar lopen die elkaar raken als het gaat om de impact op onze ruimte. Meer in het bijzonder geldt hierbij dat veel van alle regionale en landelijke infrastructuur die hiervoor nodig is door het grondgebied van Reimerswaal moet. Het smalste punt is 3,4 kilometer breed, en er ligt al veel infrastructuur. De beschikbare ruimte is hiermee niet onbeperkt.	Geadresseerd in de brief

Reimerswaal	Een laatste kanttekening: binnen Zeeland lopen verschillende sporen langs elkaar, die bij elkaar opgeteld grote impact hebben op onze ruimte. Denk aan het Ruimtelijke Arrangement als input voor de landelijke Nota Ruimte, Zeeland 2050, Aanlanding wind op zee, Ruimte voor Defensie en natuurlijk de nu voorliggende Energievisie. Dit grijpt allemaal in elkaar in, loopt soms langs elkaar en in welke mate het elkaar raakt is soms niet inzichtelijk. We zien dat het in de praktijk lastig blijkt de verschillende sporen goed met elkaar te verbinden, mede gezien de hoeveelheid en de grootte van de ontwikkelingen en de ongelijk lopende processen. Wij achten een betere afstemming tussen die sporen wenselijk. In het bijzonder hoe de afspraken uit de Energievisie uiteindelijk landen in het Ruimtelijk Arrangement voor Zeeland.	Geadresseerd in de brief
Reimerswaal	Slim investeren in de infrastructuur maakt Zeeland klaar voor de toekomst. We kijken er als gemeente naar uit om samen met de Provincie stappen te zetten en we vertrouwen op een goede samenwerking.	Ter kennisgeving aangenomen
Kapelle	De afgelopen jaren hebben wij met elkaar in Zeeland doelstellingen gemaakt over de energietransitie, bijvoorbeeld in de Zeeuwse RES. In 2050 willen wij als provincie CO2 neutraal zijn. Deze doelstellingen werken uiteraard door in onze energie-infrastructuur. Als Bevelandse gemeenten zijn wij dan ook blij dat de Provincie Zeeland het voortouw heeft genomen om nu een visie op te stellen die specifiek hierover gaat. De Energievisie maakt over verschillende energiedragers (zoals elektriciteit en waterstof) en sectoren (zoals de gebouwde omgeving), keuzes die meer richting moeten geven aan de toekomstige Zeeuwse energie-infrastructuur. Dit is hard nodig; steeds vaker bepaalt de aanwezigheid van energie-infrastructuur het tempo en de voortgang van de energietransitie en ontwikkelingen zoals de aanleg van nieuwe wijken en bedrijventerreinen. Te lang is in Nederland dit onderwerp vooruitgeschoven, met netcongestie als gevolg. Hierdoor kunnen bedrijven niet verduurzamen en projecten niet worden gerealiseerd. Het huidige energiesysteem is gewoonweg niet ingericht op de toename in de energie opwekking en de vraag naar duurzame elektriciteit. Iedereen in de provincie zal daarom te maken gaan krijgen met de verbouwing van onze infrastructuur. In Zeeland pakken we zaken op het gebied van energie samen op. Gemeenten, netbeheerders, het Rijk, de provincie en bedrijven werken bijvoorbeeld in een proces als integraal programmeren intensief samen. Hierin bekijken we in een cyclisch proces wat er nodig is om projecten in ons energiesysteem te laten landen. Energie-infrastructuur projecten die als eerste moeten worden gerealiseerd komen terecht in het PMIEK overzicht, wat tweejaarlijks wordt herijkt. Nu ligt er voor het eerst een Zeeuwse Energievisie.	Ter kennisgeving aangenomen
Kapelle	In de Bevelanden zijn wij het eens met de set aan Zeeuwse vuistregels die de basis vormen van de Energievisie. Waarin bijvoorbeeld staat dat we schaarse energiebronnen slim moeten benutten, we inzetten op energiebesparing, we zuinig moeten omgaan met de Zeeuwse leefomgeving en het onderzoeken en benutten van koppelkansen, systeemintegratie en -innovatie. Wij kunnen ons grotendeels vinden in de bestuurlijke keuzes die in de Energievisie worden geagendeerd en dat die een doorwerking gaan krijgen in de verdere beleidslijnen. Zoals bijvoorbeeld voor de gebouwde omgeving, waar we eerst met elkaar naar collectieve oplossingen zoeken, in plaats van individuele all-electric oplossingen toe te passen die een hogere belasting op het elektriciteitsnetwerk hebben. Daarnaast is het mooi dat er een provinciaal beleid komt voor batterijopslag en dat er inzet is voor een	Ter kennisgeving aangenomen

	waterstofaftakking in Kapelle en Reimerswaal. Wij hopen echter dat er ook voor groen gas een vervolgstap wordt gezet naar regionaal strategisch beleid. Drie punten zijn voor de Bevelandse gemeenten een punt van aandacht.	
Kapelle	Ten eerste hoe we in de toekomst samen werken op het gebied van de verduurzaming van de industrie. In de Cluster Energiestrategie (CES), worden hier op nationaal niveau keuzes in gemaakt. De consequenties van die keuzes kunnen heel belangrijk zijn voor ons als gemeenten, voor ons grondgebied en voor onze inwoners. Hoewel de Energievisie dit benoemt, biedt het stuk weinig verdieping in de verschillende scenario's van de verduurzaming van de industrie. Daardoor ontbreekt er een belangrijk deel van de analyse in het toekomstige provinciale energie verbruik. Wij roepen als Bevelandse gemeenten dan ook op om het gesprek over de consequenties van Verduurzaming van de industrie voor de energie-infrastructuur zo integraal mogelijk te voeren. Gemeenten moeten hier een belangrijke stem in hebben. Wij vinden het als Bevelandse gemeenten daarnaast belangrijk dat de keuzes over energie zo transparant mogelijk worden gemaakt, en niet al van tevoren de keuzes bepalen op andere terreinen.	Geadresseerd in de brief
Kapelle	Een tweede aandachtspunt is dat er grote nationale energieprojecten zoals kernenergie en de aanlanding van wind op zee aan de orde zijn. Hoewel deze projecten wel effect hebben op ons provinciale energiesysteem wordt de impact hiervan niet diepgaand in de voorliggende Energievisie besproken.	Geadresseerd in de brief
Kapelle	Een derde aandachtspunt gaat over interdisciplinariteit. Het ingewikkelde van energieinfrastructuur is dat het uiteindelijk een ruimtelijk vraagstuk is, en dus aan meerdere disciplines raakt. Zoals de woningbouwopgave, mobiliteit, natuur en leefomgeving. Uiteindelijk is een integraal beeld nodig. De provincie heeft al aangegeven dat de afwegingen uit de Energievisie geïntegreerd worden in de NOVEX North Sea Port District en de Ruimtelijke Arrangementen. Bij een volgende Energievisie is het van belang om de effecten van infrastructuur ontwikkelingen op het Zeeuwse landschap gedetailleerder in kaart te brengen. Wellicht ook op het gebied van benodigde investeringen. Pas dan kunnen er bij de integrale afweging ruimtelijke keuzes worden gemaakt. Bij deze keuzes willen wij als gemeenten, zowel bestuurlijk als ambtelijk, niet alleen ter consultatie maar ook als regisseur/uitvoerder intensief samenwerken met de provincie.	Suggestie voor vervolg
Kapelle	Naast deze drie aandachtspunten, wil de gemeenteraad van Kapelle graag nog het volgende meegeven. De Zeeuwse vuistregels zijn een goede eerste stap, maar de onderlinge samenhang van deze vuistregels moet in een volgende Energievisie beter worden uitgelegd. Ook mist er een stukje over de betaalbaarheid van de ambities uit de Energievisie. Zoals al eerder kenbaar gemaakt aan de landelijke netbeheerder en het ministerie, geeft Kapelle daarnaast graag mee dat er momenteel geen maatschappelijk en ruimtelijk draagvlak is voor nieuwe hoogspanningskabels door de gemeente. Met oog op eventuele demografische groei in de provincie Zeeland, wordt het belang van deze Energievisie, die ingaat op infrastructuur en specifiek het ruimtelijk vraagstuk, door de gemeente Kapelle onderstreept.	Suggestie voor vervolg

Terneuzen	Wij hebben de conceptversie van de Energievisie ontvangen en willen graag onze reactie meegeven. Wij vinden dat "Bestuurlijke keuze 5: Inzetten op interconnectie met Vlaanderen" scherper geformuleerd moet worden. Wij willen graag dat de interconnectiviteit beter in de visie wordt uitgewerkt. Elia en TenneT werken samen aan de versterking van de import- en exportcapaciteit op de grensoverschrijdende hoogspanningslijnen. Via een aanzienlijke versterking van deze interconnecties wordt bijgedragen aan de integratie van duurzame stroom in het elektriciteitssysteem, het verhogen van de leveringszekerheid en de verdere integratie van de Europese elektriciteitsmarkt. Deze interconnectiviteit is van groot belang, omdat dit kan helpen de huidige problemen op het energienet in onze regio op te lossen.	Onderdeel van PMIEK
Goes	De afgelopen jaren hebben wij met elkaar in Zeeland doelstellingen gemaakt over de energietransitie, bijvoorbeeld in de Zeeuwse RES. In 2050 willen wij als provincie CO2 neutraal zijn. Deze doelstellingen werken uiteraard door in onze energie-infrastructuur. Als gemeenten zijn wij dan ook blij dat de Provincie Zeeland het voortouw heeft genomen om nu een visie op te stellen die specifiek hierover gaat. De Energievisie maakt over verschillende energiedragers (zoals elektriciteit en waterstof) en sectoren (zoals de gebouwde omgeving), keuzes die meer richting moeten geven aan de toekomstige Zeeuwse energie-infrastructuur. Dit is hard nodig; steeds vaker bepaalt onze huidige energie-infrastructuur het tempo en de voortgang van de energietransitie en ontwikkelingen zoals de aanleg van nieuwe wijken en bedrijventerreinen. Te lang is in Nederland dit onderwerp vooruitgeschoven, met netcongestie als gevolg. Hierdoor kunnen bedrijven niet verduurzamen en projecten niet worden gerealiseerd. Het huidige energiesysteem is gewoonweg niet ingericht op de toename in de energieopwekking en de vraag naar duurzame elektriciteit. Iedereen in de provincie zal daarom te maken gaan krijgen met de verbouwing van onze infrastructuur.	Ter kennisgeving aangenomen
Goes	In Zeeland pakken we de energietransitie samen op. Gemeenten, netbeheerders, het Rijk, de provincie en bedrijven werken bijvoorbeeld in een proces als integraal programmeren intensief samen. Hierin bekijken we in een cyclisch proces, wat er nodig is om projecten in ons energiesysteem te laten landen. Energie-infrastructuur projecten die als eerste moeten worden gerealiseerd komen terecht in het PMIEK overzicht, wat tweejaarlijks wordt herijkt. Nu ligt er voor het eerst een Zeeuwse Energievisie. Als gemeente zijn wij het eens met de set aan Zeeuwse vuistregels die de basis vormen van de Energievisie. Waarin bijvoorbeeld staat dat we schaarse energiebronnen slim moeten benutten, we inzetten op energiebesparing, we zuinig moeten omgaan met de Zeeuwse leefomgeving en we ons inzetten om koppelkansen, systeemintegratie en -innovatie te onderzoeken en te benutten. Wij kunnen ons vinden in de bestuurlijke keuzes die in de Energievisie worden geagendeerd en dat die een doorwerking gaan krijgen in de verdere beleidslijnen. Zoals bijvoorbeeld voor de gebouwde omgeving, waar we eerst met elkaar naar collectieve oplossingen zoeken, in plaats van individuele all-electric oplossingen toe te passen, die een hogere belasting op het elektriciteitsnetwerk hebben. Daarnaast is het wenselijk dat er een provinciaal beleid komt voor batterijopslag en dat er inzet is voor een waterstofaftakking in Kapelle en Reimerswaal. Wij hopen echter dat er ook voor groen gas een vervolgstap wordt gezet naar regionaal strategisch beleid.	Ter kennisgeving aangenomen

Goes	Ten eerste hoe we in de toekomst samenwerken op het gebied van de verduurzaming van de industrie. In deze Energievisie zijn de keuzes verwerkt die vanuit het Cluster Energiestrategie Zeeland/West-Brabant (CES 3.0) zijn aangedragen. Hoewel gemeenten in het proces van het CES 3.0 geen invloed hebben kunnen uitoefenen kunnen de projecten en keuzes wel consequenties hebben voor de gemeente, voor ons grondgebied en voor onze inwoners. Wij roepen als Bevelandse gemeenten dan ook op om het gesprek over de consequenties van verduurzaming van de industrie voor de energie-infrastructuur zo integraal mogelijk te voeren. Gemeenten moeten hierin een belangrijke stem hebben. Wij vinden het als Bevelandse gemeenten belangrijk dat de keuzes over energie zo transparant mogelijk worden gemaakt en niet al van tevoren worden bepaald in eerdere trajecten waarbij de gemeenten niet of nauwelijks zijn betrokken.	Geadresseerd in de brief
Goes	Een tweede aandachtspunt is dat er grote nationale energieprojecten zoals kernenergie en de aanlanding van wind op zee aan de orde zijn. Hoewel deze projecten wel effect hebben op ons provinciale energiesysteem worden deze projecten vooralsnog buiten de voorliggende Energievisie gehouden.	Geadresseerd in de brief
Goes	Een derde aandachtspunt gaat over deze interdisciplinariteit. Het ingewikkelde van energie-infrastructuur is dat het uiteindelijk een ruimtelijk vraagstuk is en dus meerdere disciplines raakt. Zoals de woningbouwopgave, mobiliteit, natuur en leefomgeving. Uiteindelijk is een integraal beeld nodig. De provincie heeft al aangegeven dat de afwegingen uit de Energievisie geïntegreerd worden in de NOVEX North Sea Port District en de Ruimtelijke Arrangementen. Bij een volgende Energievisie is het van belang om de effecten van infrastructuur ontwikkelingen op het Zeeuwse Een derde aandachtspunt gaat over deze interdisciplinariteit. Het ingewikkelde van energie-infrastructuur is dat het uiteindelijk een ruimtelijk vraagstuk is en dus meerdere disciplines raakt. Zoals de woningbouwopgave, mobiliteit, natuur en leefomgeving. Uiteindelijk is een integraal beeld nodig. De provincie heeft al aangegeven dat de afwegingen uit de Energievisie geïntegreerd worden in de NOVEX North Sea Port District en de Ruimtelijke Arrangementen. Bij een volgende Energievisie is het van belang om de effecten van infrastructuur ontwikkelingen op het Zeeuwse landschap gedetailleerder in kaart te brengen. Wellicht ook op het gebied van benodigde investeringen. Pas dan kunnen er bij de integrale afweging ruimtelijke keuzes worden gemaakt.	Geadresseerd in de brief
Goes	De eventuele komst van extra kerncentrales is niet meegenomen. Zodra er wordt besloten dat deze er komen, zal dat behoorlijke gevolgen hebben voor Goes/Zeland en deze Energievisie.	Geadresseerd in de brief
Goes	De inzet op onderlinge uitwisseling van restwarmte vanuit de industrie en bedrijventerreinen (pagina 5, punt 6) en daar waar het gaat om de gebouwde omgeving (pagina 6, punt 15 en 23) dient altijd gelijk op te gaan met de verduurzamingsopgaven die bedrijven ook hebben. Met andere woorden: restwarmte die gebruikt wordt voor een warmtenet van een woonwijk, mag het verduurzamen van de industrie niet in de weg staan. Dit kan scherper worden gesteld in de vuistregels.	Aangepast in de Energievisie

Goes	Bij de agenderende keuzes voor de sector mobiliteit (pagina 6) wordt de mobiliteit voor burgers en kleine ondernemers gemist. De elektrificatie van personenvoertuigen en kleine transportbussen en vrachtwagens zet tot 2050 ongetwijfeld door.	Dit is als ontwikkeling opgenomen in bijlage A, maar niet als bestuurlijke keuze opgenomen omdat het buiten scope Energievisie valt.
Goes	De Energievisie biedt kansen om synergie te zoeken met circulaire economie op een aantal terreinen en daarnaast verdere afspraken te maken rondom de teelt en het gebruik van biobased materialen voor isolatie.	Geadresseerd in de brief
Goes	Kritisch kijken naar glastuinbouw en andere bedrijven die naast een hoge energiebehoefte ook veel water nodig hebben voor hun processen. Niet alleen vanwege de hoge energiebehoefte, maar ook vanwege de strenger wordende Kader Richtlijn Water.	Valt binnen integrale afweging zoals geadresseerd in de brief
Goes	Er wordt ingezet op decentrale oplossingen om het elektriciteitsnet te ontlasten. Op pagina 30 wordt het streven naar netbewuste nieuwbouw van woonwijken gemist.	Aangepast in de Energievisie
Goes	Er kan niet genoeg belang worden gehecht aan 'veiligheid'. De ontwikkelingen zoals geschetst kunnen voor risico's zorgen, denk daarbij aan het ammoniaktransport.	Aangepast in de Energievisie
Goes	De Goese raad had graag rechtstreeks met de provincie gesproken over de Energievisie en vindt het jammer dat er geen vragen gesteld kunnen worden. Het georganiseerde webinar viel samen met fractievergaderingen. Wellicht dat dit bij een evaluatie over het proces als aandachtspunt kan worden meegenomen.	Suggestie voor vervolg
Goes	Slim investeren in de infrastructuur maakt Zeeland klaar voor de toekomst. We kijken er als gemeente naar uit om samen met de Provincie stappen te zetten en we vertrouwen op een goede samenwerking.	Ter kennisgeving aangenomen
Schouwen-Duiveland	Publieksversie. Hoewel het stuk in de basis niet voor iedereen geschreven wordt, is het wel handig om de mensen mee te nemen in de visie, dat ze het ook kunnen begrijpen wat de visie is en wat dat betekent voor hen.	Vanwege de relatief technische aard van het stuk is er geen publieksversie gemaakt. Er is wel in de vorm van een Webinar aandacht besteed aan de hoofdlijnen van het stuk. Deze is publiek toegankelijk.
Schouwen-Duiveland	De opmerking is om bij de vuistregels energieopslag mee te nemen.	Aangepast in de Energievisie
Schouwen-Duiveland	Mogelijkheid bieden bij bijzondere situaties dat de Energievisie sneller kan worden veranderd.	Suggestie voor vervolg
Schouwen-Duiveland	Er wordt niets gezegd over de aanpak van congestie.	Netcongestie is o.a. belegd binnen de Taskforce Zeeuwse Netoplossingen. De Energievisie richt zich op de langere termijn.

		Met investeringen uit het IP van de netbeheerders gaan we ervan uit dat netcongestie in 2030 (m.u.v. Zeeuws-Vlaanderen) grotendeels is opgelost.
Hulst	...weer normale parkeerplekken moeten gaan worden, anders is er in de toekomst een steeds groter tekort. Beleid moet er dus op gericht zijn dat de huidige verkeersbesluiten slechts tijdelijk worden afgegeven. Laadpaal exploitanten mogen geen rechten voor een te lange termijn opbouwen (regulier parkeren moet hier in de toekomst weer mogelijk worden). Verder zou er in een 'laadpalenbeleid' andere zaken geregeld moeten worden. Te denken aan: een minimale eis dat laadpalen 'slim' moeten laden (default niet tussen 17 en 21 u), voorbereid zijn op twee richting, dynamische tarieven mogelijk maken, en duidelijke prijsinformatie naar gebruikers geven. Hulst staat op een groei van 1110 woningen tot 2030. Dit is vrezen wij een duidelijke overschatting van de netto toename. Historisch krijgen wij er gemiddeld 80 woningen bij per jaar. De versnelling is niet dermate dat we zo snel dit aantal gaan halen. Grote projecten als Waterzande en Grote Kreek II zijn tegen die tijd echt nog niet voltooid. Een lager getal lijkt ons hier op zijn plaats, ondanks alle ambities. Terneuzen heeft eenzelfde aantal woningen staan, maar bestuurlijk veel meer ambitie, daar lijkt de schatting dus wel op zijn plaats. Investeer als gemeenten meer geld in Stedin; we krijgen van de PEZM nu grote geldbedragen. Dat hebben onze burgers en bedrijven betaald met hun hoge energierekeningen. Het zou logisch zijn dit weer te investeren in versnellen van netverzwaring, en andere verduurzamingsprojecten in onze gemeenschap. Er zou in Hulst ook beleid moeten komen rondom houtstook. Rookkanalen in dicht-bebouwde omgeving niet meer toestaan. Stookalert/adviezen. Etc. Wij zien Woongood nog investeringen doen die niet passen in 100% uitstoot loze woningen. Zij hangen nog op vrij grote schaal ouderwetse CV ketels op. Hun financiële situatie is anders dan de Woonstichting Hulst, en mogelijk hebben zijn soms meer last van netcongestie. Het is ons inziens belangrijk Woongood de stap te laten maken, die de Woonstichting al wel heeft gemaakt. Samen met gemeente en Stedin, het woonbestand klaarmaken voor de 100% uitstootloze toekomst. Investeren moeten daar zo veel mogelijk mee in lijn zijn, dus woningen slechts naar een label B of C brengen, breng op een relatief korte termijn alsnog grote investeringen met zich mee om die laatste stap te zetten. Wij missen walstroom voorzieningen in de (toekomstige) havens van Hulst. Ook deze voorzieningen zullen ergens tussen 2025-2050 aangebracht moeten worden. Mogelijk zijn die te kleinschalig om hier te benoemen.	Opmerkingen vallen buiten de scope van de Energievisie: zijn meer relevant op gemeentelijke schaal.

Hulst	Er zijn ambities op gebied van wonen, water, duurzame innovatieve economie, klimaatbestendigheid (mitigatie en adaptatie). Dit zijn complexe uitdagingen voor Industrie, mobiliteit, landbouw en gebouwde omgeving. M.a.w. een complex systeem in een complex Ecosysteem. Dit visie document gaat natuurlijk om het energiesysteem maar er ontbreekt de samenhang met het totale ecosysteem. Wat is de overkoepelende visie en hoe wordt deze visie in de fysieke leefomgeving ingebed? De samenhang met de fysieke leefomgeving, de natuur en milieuwwaarden worden wel genoemd maar worden te weinig behandeld en benadrukt. Enkel klimaatadaptatie wordt genoemd. Klimaat mitigatie lijkt ook noodzakelijk maar wordt niet als zodanig benoemd. Mitigatie is natuurlijk inherent aanwezig in energie transitie en andere maatregelen van verduurzaming. Van een centraal naar een decentraal energiesysteem. Een interessante verandering die ook kan helpen met verminderen van de netcongestie. Minder kans op een algehele uitval van energiesystemen door buitenlandse aanvallen in allerlei vormen. Aandacht op bovengronds maar boven en ondergronds bronnen zoals geothermie en aquathermie mogen niet vergeten worden. De bijdrage van deze bronnen is wel klein en kan niet overal worden toegepast maar als je spreekt van visie dienen alle mogelijkheden in kaart gebracht te worden, zeker gezien het voortschrijdend inzicht en snel veranderende wereld. De indruk wordt gewekt dat bewoners weinig of geen input hebben gegeven. Het kan zijn dat deze betrokken zijn via wooncoöperaties of woonstichtingen. Vraag blijft hierbij ook de deskundigheid van de gewone burger. Hoe zien zij het? Hoe is het eindresultaat ontstaan? Het stappenplan om tot dit belangrijke document te komen. Een terugkoppeling lijkt vanzelfsprekend maar niet duidelijk omschreven. Het concept is ontwikkeld door provincie in samenwerking met gemeenten, netbeheerders, en belangrijke stakeholders. Het concept wordt aangeboden aan de gemeenten daarna aan Gedeputeerde Staten en dan ter vaststelling aan Provinciale Staten. Hier ontbreekt de terugkoppeling, de verantwoordelijkheden en bevoegdheden, informatie over eventuele wijzigingen. In de samenvatting ontbreekt ook Governance en Aanpassingen aan de Energievisie. Governance, aanpassingen en terugkoppeling in een Energievisie die reikt tot 2030 en verder tot 2050 lijkt me wel vereist. Governance wordt wel aangehaald maar waar is die geborgd? Het Proces, de verantwoordelijkheden etc ontbreken. Zeeuwse Vuistregels: samenwerking van netbeheerders, gemeenten en provincie. Anderen? Trias Energetica Principes. 5P principes horen hierbij: het Ecosysteem. Hoofdpijnen Gelukkig niet alleen gebaseerd op elektriciteit maar ook andere bronnen! Keuzes gebaseerd op de Zeeuwse Vuistregels. Alle bronnen dienen in beeld gebracht te worden. Hou rekening met nieuwe technologieën, ook op kernenergie gebied (kernfusie als kans op langere termijn wellicht) Hou rekening met nieuwe technologie, hou voeling daarmee! Elektriciteit: interconnectie met Vlaanderen. Lijkt Positief maar wat leert de praktijk? Potentieel wat er nu is wordt niet benut door (absurde) regels vanwege een landsgrens...!!	Technische vragen en suggesties: evt nader contact provincie-gemeente
-------	--	--

Warmte: Niet te veel beperkingen opleggen. Dit verdient voor onze gemeente Hulst de aandacht te krijgen. Ook de landgrens speelt hier parten (mogelijkheden benutten van restwarmte Antwerpse Haven).

Waarom wordt Cambron niet vermeld terwijl Cambron wel genoemd wordt in het 2023 Energievisie rapport en de presentatie van 7 Januari! Graag uitleg en sturen op invulling voor onze gemeente!

Grensoverschrijdende samenwerking met Vlaanderen prioriteit wat Lijst Willaert betreft voor quick wins.

Agenderende keuzes per sector

- Motivaties van genomen besluiten ontbreken
- Mobiliteit: ontbreekt de haven van Walsoorden

Betrouwbaar, Veilig, Rechtvaardig en Betaalbaar. Moeilijk om dit te borgen natuurlijk maar hoe!

No Regret regels gelden in een langere termijn visie wanneer aanpassingen leiden tot nieuwe investeringen en opgave van reeds gedane investeringen. Dit is begrijpelijk dient toch ook vermeld te worden in een visie?

Zeeuwse Vuistregels zijn gebaseerd op samenwerking van netbeheerders, gemeenten en provincie. Vraag is of de inspraak van burgers geborgd is. Zeker nu het uitdaagrecht is geïntroduceerd en voor onze gemeente lokale energiehub een oplossing kunnen zijn.

Trias Energetica Principes zijn genoemd als alternatieve bronnen en dat is m.i.z. niet correct.

Het is niet alleen elektriciteit maar ook andere bronnen worden aangeboord. Voor elektriciteit wordt met een interconnectie met Vlaanderen rekening gehouden en niet alleen voor elektriciteit maar ook voor warmte bijvoorbeeld warmtenetten. Ook internationale connecties maar worden effecten daarvan op Zeeuws niveau geborgd? Wat is de status? Zijn er reeds activiteiten in die richting?

Wat is de bijdrage van de gemeente Hulst geweest in de Zeeuwse RES?

Welke vormen van opslag van energie genieten de voorkeur? Enkel batterijen of ook andere vormen van energie drager? Hou met zoveel mogelijk opties rekening en hou het open voor de langere termijn.

Wat kan de "industriële dichtheid" in de preferente hoogspanningsgebieden Sloe- en kanaalzone aan en moeten er dan andere hoogspanningsgebieden aangelegd worden?

Economische omstandigheden kunnen invloed hebben op het warmte aanbod van industrie aan Warmtenetten. Continuïteit is niet gegarandeerd.

Gebruik van waterstof ook voor transport, bouw en landbouw. Niet alleen voor de industrie. Zeker voor onze gemeente niet onbelangrijk. Er zijn decentrale projecten mogelijk.

Groen gas uit vergister! In de Energievisie wordt zelfs voorgesteld om vergisters te bevorderen in de buurt van veehouderijen. Voor onze gemeente zelfs weer actueel dankzij een onlangs ingediende unanieme motie.

Er wordt voortgebouwd op de bestaande infrastructuur en bedrijventerreinen met misschien toevoeging van enkele andere nieuwe uitbreidingen. Betrek ook nieuwe initiatieven zoals bijvoorbeeld de haven van Walsoorden maar ook energiehub in de polder.

Men heeft het nog steeds over een circulaire economie maar een holistische aanpak vereist een cultuuromslag naar Ecodesign. (Ref. Ecodesign, A life cycle Approach for a sustainable Future, Van Doorsselaer, Koopmans, Hanser Publications, ISBN 978-56990-861-7)

